

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ ЯК ФАКТОР СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ДОСВІД ФІНЛЯНДІЇ

Стаття вивчає поняття «неформальна освіта дорослих» у контексті модернізації українського суспільства, розкриває його сутність як фактора соціокультурних та соціально-економічних трансформацій. У статті підкреслено факт, що за останні кілька десятиліть традиційна система освіти вже не здатна задовольнити соціальні та економічні потреби українського суспільства. Проаналізовано важливість якісно нових підходів до організації послуг освіти дорослих, що сприяє професійному та особистому розвитку. Визначено, що фінська неформальна освіта дорослих пов'язана з навчально орієнтованим особистісним процесом, у якому дорослі учні є активними споживачами знань та навичок, відтворюваних не за вимогою системи освіти, а для особистого зростання та вдосконалення. На прикладі досвіду Фінляндії, сформульовано основні стратегії неформальної освіти дорослих до потреб українського суспільства. Підкреслено той факт, що людський капітал вважається важливим чинником в умовах соціальних, економічних та політичних перетворень.

Ключові слова: неформальна освіта, освіта дорослих, Фінляндія, соціальні, економічні та політичні перетворення, стратегії фінської неформальної освіти, особливості освіти дорослих, ринок праці, професійна компетентність, особистісний розвиток.

Доросле працездатне населення є найбільш важливим активом суспільства та держави для досягнення стратегічних цілей, імперативом, рушійною силою змін та джерелом інновацій і розвитку [2]. Для ефективних соціокультурних та соціально-економічних трансформацій, успішного розвитку країни необхідне постійне підвищення компетенції дорослих, їх розвиток і професійне зростання [6]. Традиційна освіта повністю не задовольняє потреб швидко змінюваного соціуму, а отже виникає необхідність якісно нових підходів до організації освіти дорослих, їх професійного та індивідуального розвитку. Сучасне суспільство потребує інноваційних технологій та методик, які б відповідали вимогам сьогодення, з метою удосконалення освітнього процесу для дорослого населення. Актуальними стають дослідження у сфері неформальної освіти дорослих, що зумовлено процесами модернізації, глобалізації та євроінтеграції і зростанням інтересу самих дорослих до самоосвіти [7].

Зазначимо, що все більше дорослих намагаються задовольнити свої освітні потреби через неформальну освіту, вирішуючи професійні та життєві проблеми, особливо люди із соціально кризових груп. У багатьох країнах світу неформальна освіта стала нагальною необхідністю, гарантом професійної зайнятості дорослих та забезпечує вдосконалення та розвиток людини [5; 6]. В Україні існує суперечність між освітніми можливостями дорослої особистості та реальними умовами організації неформальної освіти дорослих у процесі соціокультурних трансформацій. Тому, на нашу думку, існує потреба всебічного вивчення особливостей організації та становлення неформальної освіти дорослих країні-лідерів з розв'язання такої проблеми сучасності, зокрема Фінляндії. Визначення стратегій фінської неформальної освіти як фактора модернізації суспільства необхідно для всебічного розуміння розвитку освіти дорослих в Україні.

У вітчизняній педагогічній літературі проблемам розвитку, становлення та впровадження освіти дорослих присвячені праці таких науковців: В. Андрущенко, І. Зазюн, Т. Голуб І. Зазюн, В. Кремень, А. Корсун, Ю. Лавриш, І. Литовченко, О. Пастушок. Значну роль у нашому контексті відіграють праці Н. Авшенюк, Н. Бідюк, О. Огієнко, О. Чугай, які комплексно досліджують особливості розвитку окремих аспектів освіти дорослих в освітньому процесі зарубіжних країн. Висвітлення неформальної освіти дорослих у площині вивчення неперервної освіти знайшло відображення в наукових роботах таких дослідників: С. Бабушко, Н. Бідюк, А. Каплун, Л. Лук'янова, О. Огієнко, С. Сисоєва та інших. Також заслуговують на увагу погляди О. Василенко, Н. Павлик, О. Терьохіна, П. Ленгранд, Е. Ліндерман, Т. Джеффсом, Б. Йекслі, М. Коган, Н. Кокосалакіс, М. Сміт, які вивчають теоретичні та практичні аспекти неформальної освіти та неперервної освіти впродовж життя в умовах глобалізації, інтеграції та стрімкого розвитку інформаційних технологій.

Мета статті – розглянути актуальну для України тему теорії та практики становлення та розвитку неформальної освіти дорослих як основного фактора соціокультурних та соціально-економічних трансформацій суспільства у процесі формування особистих та професійних компетентностей дорослої особистості та вивчення з метою реформування системи освіти дорослих та формулювання на прикладі досвіду Фінляндії основних стратегій неформальної освіти до потреб українського суспільства.

Для розуміння освітніх процесів у період соціокультурних та соціально-економічних трансформацій суттєвим є визначення терміна «неформальна освіта», який є організованим процесом, у якому створюються унікальні знання, у межах яких дорослі розвиваються; використовують свої власні можливості в соціальних відносинах та різних видах діяльності; підвищують рівень знань, умінь та способи їх вираження і розуміння; співвідносять власні думки і почуття з думками і почуттями інших людей [7]. Слід зауважити, що натеper поняття «неформальна освіта» дорослих, не зважаючи на науково-теоретичні напрацювання, значний інтерес експертів, науковців, педагогів, роботодавців та політиків, усе ще немає чітких меж та однозначності визначення [1].

Відбудова, становлення та розвиток держави вимагають свідомих громадян та кваліфікованих робітників задля покращення ефективності та результативності процесів діяльності людини в різних секторах виробництва, бізнесу та промисловості, одночасний розвиток практичних, професійних, комунікативних, інформаційних, академічних та соціальних умінь окремої дорослої особистості [5]. Саме такий підхід, заснований на поєднанні основних стратегій освіти дорослих, дозволяє інтегрувати набуті або удосконалені знання, уміння та навички в професійний контекст [8]. Метою провайдерів неформальної освіти дорослих має стати надання можливості набути нових або покращити свої знання та вміння, які були отримані в системі формальної освіти відповідно професії, пропонуючи різні методи та технології навчання, які дозволяють забезпечити професійну мобільність, продуктивність та конкурентоспроможність на ринку праці [1; 3; 4].

Ми проаналізували досвід Фінляндії та можемо стверджувати, що неформальна освіта дозволяє створити умови для всебічного розвитку та становлення особистості, активної самостійної пізнавальної діяльності, отримання практичного досвіду, що сприяє формуванню загальних та професійних компетентностей та можливості застосування їх у період соціокультурних та соціально-економічних трансформацій [3; 5]. У Фінляндії спостерігаються прагматичні орієнтації: за основу були взяті імперативи підвищення якості людського капіталу як реакція на швидкі та неперервні темпи соціокультурних та соціально-економічних трансформацій науково технічного прогресу; як фактор підвищення продуктивності суспільства, заснований на придбанні відчутних благ [1; 4].

Значення неформальної освіти варто розглядати з огляду на три основні функції навчання: освітню, виховну і розвивальну. Серед основних стратегій неформальної освіти дорослих Фінляндії варто визначити такі:

- 1) розвиток та актуалізація знань дорослих учнів в умовах стрімкого процесу оновлення інформації;
- 2) надання освіти всім групам дорослого населення, усунення упередженості;
- 3) орієнтація на конкретні освітні запити різних соціальних, професійних, демографічних груп населення;
- 4) активізація пізнавальної діяльності, практичне використання отриманих знань;
- 5) ознайомлення дорослих зі знаннями та навичками в раніше невивчених галузях для задоволення потреб ринку праці;
- 6) створення центрів неформальної освіти для дорослих;
- 7) формування світогляду, розвитку самосвідомості, моральних якостей та естетичних почуттів;
- 8) розвиток творчих здібностей, підвищення професійної майстерності;
- 9) валідація та визнання результатів;
- 10) підвищення мотивації до неперервного навчання, відсутність примусовості;
- 11) формування внутрішньої відповідальності дорослих за результати освітньої діяльності [2; 3; 4; 8].

Важливу роль у поширенні неформальної освіти серед дорослих відіграють провайдери освіти, які допомагають сформувати здатність дорослої особистості гнучко пристосовуватись до змін соціокультурних, соціально-економічних та соціально-політичних реалій, застосовуючи знання, уміння та навички, які були отримані в системі формальної освіти та самоосвіти, яка досягається умінням дорослого учня опрацьовувати та використовувати інформацію відповідно вимогам роботодавців та викликам повсякденного життя [2]. Варто зазначити, що сьогодні провайдери неформальної освіти дорослих реалізують ідеї освіти і просвітництва всіх верств населення відповідно до вимог сучасних трансформацій. Серйозна урядова і правова підтримка сприяє розвитку як державних, так і недержавних навчальних закладів. Серед них особливе значення мають такі:

- літні університети;
- народні вищі школи;
- центри освіти дорослих.

Зауважимо, що центри освіти для дорослих відкриті для кожного громадянина Фінляндії та, як правило, належать до відповідного муніципалітету. У центрах освіти для дорослих викладаються курси, спрямовані на вивчення мистецтв, іноземних мов, розвитку практичних навичок, молодіжної, громадської та соціальної роботи. Будучи невід'ємною частиною неформальної освіти для дорослих Фінляндії, вони надають послуги у сфері загальної та професійної освіти відповідно до регіональних потреб. Функціонування цих центрів на 53% забезпечується з державного бюджету, на 28% – з муніципального, і тільки 15% складають кошти, які платять самі студенти. Центри об'єднані в Асоціацію KTOL (The Finnish Association of Adult Education Centres) [9].

Отже, враховуючи вищесказане, можна констатувати, що науковці розглядають неформальну освіту Фінляндії у більш широкому контексті, ніж просто організаційні рішення для освіти дорослого населення, що передбачає врахування всіх стадій життєдіяльності людини [8]. Її можна визначити як соціокультурну, соціально-економічну та соціально-політичну концепцію, яка задає вектор розвитку освіти фінського суспільства та формує основу для освіти людини впродовж усього життя в умовах трансформацій, спричинених швидкими темпами «старіння» знань та розвитком суспільства знань. Прогресивні рішення та ініціативи, що реалізуються провайдерами в системі неформальної освіти дорослих, можуть стати моделлю успішних перетворень для освітньої системи в Україні, але слід враховувати ступінь готовності до цього всіх учасників процесу неформального навчання. Отже, фінська система освіти дорослих допомагає людям отримати різнобічну освіту, засновану на безперервному навчанні, сприяє розвитку демократії, рівності, гарних стосунків між різними соціальними культурними групами, підвищує культурний рівень народу.

Використана література:

1. Бычкова Н. Социальное обучение взрослых в условиях неформального образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Н. Бычкова // Пятигорск, 2004. – 322 с.
2. Мухлаева, Т. Международный опыт неформального образования / Т. Мухлаева // Человек и образование. – 2010. – № 4. – С. 158-162.
3. Салохеймо Л. Значение неформального образования взрослых для обеспечения непрерывного образования в Финляндии: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/znachenie-neformalnogo-obrazovaniya-vzroslyh-dlya-obespecheniya-nepreeryvnogo-obrazovaniya-v-finlyandii#ixzz4XFSTrmfc>.
4. Фольварочний І. Освіта дорослих у контексті модернізації неформальної освіти / І. Фольварочний // Вісн. Глухів. держ. пед. ун-ту. Сер.: Педагогічні науки. – Глухів, 2008. – № 12. – С. 152–157.
5. Cameron R. The Interrelatedness of Formal, Non-Formal and Informal Learning: Evidence from Labour Market Program Participants / R. Cameron, J. Harrison // Australian Journal of Adult Learning. – 2012. – Vol. 52, № 2 – P. 277–309.
6. Luukannel S. The effects of adult learning. The meaning and significance of non-formal learning in the lives of adults. Palmenia Center of Continuing Education, University of Helsinki. The report in Finnish. [Электронный ресурс] / S. Luukannel, J. Manninen. – URL: http://www.vsy.fi/doc/Raportti_Vaikutukset.pdf. Abstract in English: <http://www.vsy.fi/en.php7kH4441/>.
7. Lifelong Learning and Adults. OECD: Education Today, 2013 URL: http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-today-2013/lifelong-learning-and-adults_edu_today-2013-9-en.
8. Thoidis I. Non-Formal Education in Free Time: Leisure or Work-Oriented Activity? / I. Thoidis // International Journal of Lifelong Education. – 2014. – Vol. 33, N 5. – P. 657-673.
9. Statistics Finland: Finland in Figures, 2013. – URL: <http://www.stat.fi>

References:

1. Bychkova N. I. Sotsialnoye obucheniye vzroslyh v usloviyah nyeformalnogo obrazovaniya: dis...d-ra ped.nauk: 13.00.01 / N. I. Bychkova // Pyatigorsk, 2004. – 322 s.
2. Muhlyeva T. V. Myezhnarodniy opyt nyeformalnogo obrazovaniya/T.V. Muhlyeva// Chyelovyyek i obrazovaniye.– 2010. – № 4. – S. 158–162.
3. Saloheymo L. Znacheniyе nyeformalnogo obrazovaniya vzroslyh dlya obyеspyecheyе nyepryeryvnogo obrazovaniya v Finlyandiyi:[Elyektroniy ryеsurs] ryеzhym dostupu: <http://cyberleninka.ru/article/n/znachenie-neformalnogo-obrazovaniya-vzroslyh-dlya-obespecheniya-nepreeryvnogo-obrazovaniya-v-finlyandii#ixzz4XFSTrmfc>.
4. Folvarochnyy I.V. Osvita doroslyh u konteksti modernizatsiyi neformalnoyi osvity/I.V. Folvarochnyy // Visn.Gluhiv. derzh.ped. Un-tu, Ser.: Pedagogichni nauki. – Gluhiv, 2008. – № 12. – S. 152–157.
5. Cameron R. The Interrelatedness of Formal, Non-Formal and Informal Learning: Evidence from Labour Market Program Participants / R. Cameron, J. Harrison // Australian Journal of Adult Learning. – 2012 – Vol. 52, № 2 – P. 277–309.
6. Lifelong Learning and Adults. OECD: Education Today, 2013 Accessed mode: http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-today-2013/lifelong-learning-and-adults_edu_today-2013-9-en.
7. Luukannel S., Manninen J. The effects of adult learning. The meaning and significance of non-formal learning in the lives of adults. Palmenia Center of Continuing Education, University of Helsinki. The report in Finnish/ [Электронный ресурс] / S. Luukannel, J. Manninen. – Acctssed mode: http://www.vsy.fi/doc/Raportti_Vaikutukset.pdf. Abstract in English: <http://www.vsy.fi/en.php7kH4441/>.
8. Thoidis I. Non-Formal Education in Free Time: Leisure- or Work-Orientated Activity? / I. Thoidis // International Journal of Lifelong Education. – 2014. – Vol. 33, N 5. – P. 657-673
9. Statistics Finland: Finland in Figures, 2013 – Acctssed mode: <http://www.stat.fi>

Мелешко И. В. Неформальное образование взрослых как фактор социокультурной модернизации украинского общества: опыт Финляндии

Данная статья изучает понятие «неформальное образование взрослых» в контексте модернизации украинского общества, раскрывает его сущность как фактора социокультурных и социально-экономических трансформаций. В статье подчеркнута факт, что за последние несколько десятилетий традиционная система образования уже не способна удовлетворить социальные и экономические потребности украинского общества. Определена важность качественно новых подходов к организации услуг дополнительного образования, профессионального и личностного развития каждого взрослого. Проанализировано то, что неформальное образование взрослых Финляндии тесно связано с учебно-ориентированным личностным процессом, в котором взрослые ученики являются активными потребителями знаний и навыков, воспроизводимых не по требованию системы образования, а для личного роста и совершенствования. На примере опыта Финляндии сформулированы основные стратегии неформального образования взрослых к потребностям украинского общества. Подчеркнута факт, что человеческий капитал считается важным фактором в условиях социальных, экономических и политических преобразований.

Ключевые слова: неформальное образование, образование взрослых, Финляндия, социальные, экономические и политические преобразования, стратегии финского неформального образования, особенности образования взрослых, рынок труда, профессиональная компетентность, личное развитие.

Meleshko I. V. Non-formal education of adults as a factor of sociocultural modernization of Ukrainian society: experience of Finland

This article examines the concept of “non-formal adult education” in the context of modernization of Ukrainian society, revealing its essence as a factor of socio-cultural and socio-economic transformations. Special attention is given to the fact that over the last few decades the traditional system of education is no longer able to satisfy and meet the socio-economic needs of the Ukrainian society. The importance for qualitatively new approaches to the organization of additional education services,

professional and personal development of each adult personality is outlined. Finnish non-formal adult education is associated with a person-oriented learning process, in which adult learners are active consumers of knowledge and skills reproduced not at the demand of the educational system but for personal growth and improvement. On the example of Finnish experience, the main strategies of adult non-formal education for the needs of Ukrainian society are formulated. The fact that human capital is considered to be an important factor in social, economic and political transformations is underlined.

Key words: *non-formal education, adult education, Finland, social, economic and political transformations, strategies of Finnish non-formal education, features of adult education, labor market, professional competence, personal development.*

УДК 373.211.24/378.14

Миськова Н. М.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ДОШКІЛЬНЯТАМ ПРО СТАЛИЙ РОЗВИТОК»: АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх вихователів до реалізації інноваційної освітньої програми «Дошкільнятам про сталий розвиток». Акцентується увага на ефективності використання аксіологічного підходу до підготовки майбутніх вихователів. Розкрито основні поняття, на яких базується аксіологічний підхід в освіті, наведено види цінностей, якими має володіти майбутній вихователь дітей дошкільного віку. Зроблено спробу проаналізувати складові моделі поведінки дітей дошкільного віку в контексті сталого розвитку та на цій основі окреслити ті загально-гуманістичні (життєлюбство, доброта, любов до ближнього (сердечність), справедливість, совість, глибока повага до людської гідності, терпимість, людяність) та професійно-педагогічні (універсальні, базові гуманістичні педагогічні цінності; цінності професійного володіння педагогічним спілкуванням; цінності, що становлять педагогічну культуру) цінності особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти, що набувають актуальності з означеної проблеми.

Ключові слова: *підготовка майбутніх вихователів, сталий розвиток, аксіологічний підхід, цінності, особистісні цінності, загально-гуманістичні цінності, професійно-педагогічні цінності, модель поведінки.*

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року наголошується на тому, що зусилля органів управління освітою та науково-методичних служб мають бути зосереджені на реалізації стратегічних напрямів розвитку освіти та виконанні перспективних завдань, серед яких видаляють дотримання принципів сталого розвитку. Саме тому пріоритетними стратегічними орієнтирами є оновлення змісту освіти, принципів методичної роботи з кадрами, забезпечення науково-методичного супроводу освітнього процесу, впровадження освіти для сталого розвитку в практику роботи закладів освіти. Тому актуальності набуває завдання підготовки педагогічних кадрів до викладання питань сталого розвитку. Імплементация ідей сталого розвитку в освітній процес закладів освіти передбачає вплив на зміну моделей поведінки здобувачів освіти, а через них – вплив на поведінку, свідомість їхніх батьків. Щоб впливати на дітей, педагог повинен мати відповідні цінності, але заклади вищої освіти, на жаль, ціннісному аспекту не приділяють уваги.

Дослідженнями сталого розвитку в Україні займалися В. М. Боголюбов, І. М. Вахович, З. В. Герасимчук, Б. М. Данилишин, С. О. Криниця, С. А. Лісовський, Л. Ц. Масловська, Л. Е. Піскунова, В. А. Прилипко, А. П. Садовенко, В. І. Серета та багато інших. Не залишається поза увагою дослідження проблеми освіти для сталого розвитку. Досліджені такі аспекти окресленої проблеми: ідеї освіти для сталого розвитку (Г. Х. Брундланд, А. Д. Цимбалару, Л. М. Пилипчатіна, О. І. Пометун, Т. М. Смагіна тощо); ідеї освіти для сталого розвитку дошкільнят (Н. В. Гавриш, О. В. Саприкіна, О. І. Пометун). Так, теоретичні засади освіти для сталого розвитку представлено в публікаціях В. І. Карамушки, О. І. Пометун, І. М. Суценка та ін. Авторами визначено поняття сталого розвитку, основні концепції, визначальні чинники сталого розвитку. У працях І. В. Андрусенко, О. В. Онопрієнко, А. Д. Цимбалару описані також провідні засади освіти для сталого розвитку. Проте проблему підготовки майбутніх вихователів до імплементації ідей сталого розвитку в роботу з дітьми дошкільного віку досліджено недостатньо.

Мета статті – теоретично обґрунтувати необхідність використання аксіологічного підходу в підготовці майбутніх вихователів до реалізації інноваційної освітньої програми «Дошкільнятам про сталий розвиток».

У спеціальних словниках термін «sustainable» визначається характеристикою процесу або стану, який може підтримуватись невизначено довго, а термін «sustainable development» покращенням якості людського життя при збереженні сталості підтримуючих екосистем. Загалом, ідеться про систему цінностей, складову культурного світобачення кожної людини і суспільства в цілому, яка не залежала б від економічних сплесків чи занепадів, зміни політичної влади, у якій би захист і збереження природи, турбота про людину, її життя і дотримання її прав вважались такими важливими, як і саме життя [5].

Для реалізації ідей сталого розвитку в освітньому процесі закладу дошкільної освіти Н. В. Гавриш та О. І. Пометун розробили спеціальну освітню програму з методичними матеріалами «Дошкільнятам про ста-